

Сінянський, К.П. Природний і позитивістський аспекти розвитку прав людини [Текст] / К.П. Сінянський // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року) / Українська академія банківської справи Національного банку України. - Суми, 2009. – С. 47-49.

*К.П. Сінянський – студент II курсу гуманітарного факультету
Сумського державного університету;
науковий керівник – викладач кафедри права
Сумського державного університету Є.Ю. Горева*

ПРИРОДНИЙ І ПОЗИТИВІСТСЬКИЙ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Права людини невід’ємні від суспільних відносин. Самі вони визначають спосіб буття індивіда. Права людини існують над нормативною формою взаємодії людей, виконують упорядкування її поведінки та координацію діяльності, вони ж є також засобом подолання протиріч і конфліктів. Права забезпечують нормативне закріплення умов життєдіяльності індивіда, що об’єктивно необхідні для нормального функціонування суспільства і держави. Права людини встановлюють міру свободи, що, з одного боку, забезпечує реалізацію суб’єктивних інтересів, а, з іншого – не порушує можливостей, на даних іншим суб’єктам суспільних відносин.

Процес суспільної діяльності людини значною мірою залежить від обсягу прав та свобод, які визначають її соціальні можливості, характер життєдіяльності, систему зв’язків людей в суспільстві. Тому проблема прав людини завжди була предметом політичної боротьби за володіння цими правами, розширення їх сфери та визначення становища людини у суспільстві [3, с. 86].

Становлення та розвиток прав людини має тривалу історію і супроводжується боротьбою доктрин й традицій, характерних для тієї чи іншої країни. Вперше термін “свобода” з’явився у XIV ст. до н.е., коли монарх Шумера встановив свободу для підданих шляхом застосування санкцій до нахабних збирачів податків та захисту від несправедливих дій людей, що мають владу. Ідея обмеження прав монарха вперше в історії людства виникла у період середньовіччя в Англії. Вона була нормативно закріплена у 1215 р. у Великій Хартії вольностей, що передбачала застосування покарань за законним вироком та за законами країни [5, с. 184].

Петиція про право 1628 р. поклала на англійського короля певні обов’язки, що повинні були захищати підданих від сваволі королівської адміністрації. Подальшим кроком на шляху забезпечення прав людини став Хабеас корпус акт 1679 р., що вперше ввів поняття “належної” процедури, передбачив гарантії недоторканності особи, принцип презумпції невинуватості. Актом, що забезпечив компроміс соціальних інтересів у Англії, став Білль про права 1689 р., який закріпив *право* звернення підданих з петицією до короля. Подальшому розвитку ідеалів свободи та прав людини сприяли відомі історичні документи США. Серед них – Декларація прав Вірджинії 1776 р., що проголосила рівність людей у користуванні природними правами; Декларація незалежності США 1776 р., яка визначила перелік

невідчужуваних прав людини. Основне значення мала проголошена у Франції Декларація прав людини і громадянина 1789 р., що визначила перелік природних, невідчужуваних, священних прав людини і мала вирішальне значення для процесу становлення прав людини [2, с. 149].

Таким чином, індивід, що не повністю був підкорений державі та залежний від неї набув автономії, отримав право на невтручання держави у сферу свободи особи, окреслену правом, та отримав гарантії державного захисту в разі порушення прав і свобод [5, с. 203].

Необхідно погодитись з думкою вчених про те, що основні права індивіда – це конституційні права. На це також вказує положення ст. 21 Конституції України, яка серед основних властивостей прав людини називає невідчужуваність та непорушність. Вказане надає можливість визначити *основні права людини* як комплекс можливостей, закріплених конституцією держави та міжнародно-правовими документами, які складають нормативну основу суб'єктивних прав. Як правова категорія, права людини мають певні ознаки, що визначають її наукову самостійність [1].

При цьому наголосимо, що необхідно розрізняти поняття “права людини” та “права громадянина”. Права людини є природними можливостями індивіда, що забезпечують необхідні умови його життя, людську гідність та свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Права громадянина – сукупністю можливостей, закріплених у нормативно-правових актах, які визначають міру свободи суб'єкта, що має постійний політико-правовий зв'язок з певною державою. Саме такий стійкий зв'язок з певною державою дає нам можливість звернутись до уповноваженого органу даної держави з метою захистити свої парава і свободи. У разі, якщо національні інстанції не задовольнили вимог щодо захисту прав, особа має право звернутись до міжнародних інституцій.

Права людини є засобом відображення не потенціальних, а реальних можливостей індивіда, закріплених у законодавчих актах держави. Це вказує на суб'єктивний характер даних прав [2, с. 159].

Отже, становлення та розвиток прав людини має тривалу історію і супроводжується боротьбою доктрин та традицій, що характерні для певної країни. Саме на основі поєднання ідей природної та позитивістської концепцій прав людини і стало можливим закріплення фундаментальних прав у конституціях демократичних держав.

Література

1. Конституція України від 28.06.96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Кельман, М. С. Загальна теорія держави і права [Текст] : [підручник] / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К. : Кондор, 2008. – 447 с.
3. Теорія держави і права. Академічний курс [Текст] : [підручник] / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
4. Скакун, О. Ф. Теория государства и права [Текст] : [учебник] / О. Ф. Скакун. – Харьков : Консум, Ун-т внутренних дел, 2000. – 704 с.

5. Кельман, М. С. Загальна теорія держави і права [Текст] : [підручник] / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – Львів : Новий світ – 2000, 2007. – 584 с.